

verður ekki greidd innan 4 vikna frá birtingu dóms þessa að telja.

Þá þykir skv. 81. gr. umferðarlaga verða að svipta ákærða ökuleyfi sínu 2 ár frá 11. desember 1978 að telja, en þann dag var hann sviptur leyfinu til bráðabirgða. Samkvæmt 5. mgr. 81. gr. umferðarlaga frestar áfrýjun ekki áhrifum þessa dómsákvæðis.

Ákærði verður dæmdur til þess að greiða sakarkostnað, þar á meðal málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Inga R. Helgasonar hæstaréttarlögmans, 50.000 krónur.

Dómsorð:

Ákærði, Kristján Pétursson, greiði 200.000 króna sekt til ríkissjóðs, og komi 20 daga varðhald í stað sektar, ef hún verður ekki greidd innan 4 vikna frá birtingu dóms þessa.

Ákærði er frá 11. des. 1978 að telja sviptur ökuleyfi 2 ár. Áfrýjun frestar ekki áhrifum þessa dómsákvæðis.

Ákærði greiði málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Inga R. Helgasonar hæstaréttarlögmans, 50.000 krónur, svo og annan kostnað sakarinnar.

Þriðjudaginn 4. nóvember 1980.

Nr. 141/1979. **Leifur Sveinsson**

(Helgi V. Jónsson hrl.)

gegn

Gjaldheimtunni í Reykjavík

og gagnsök

(Guðmundur Vignir Jósefsson hrl.).

Lögtak. Skattamál. Skyldusparnaður. Afturvirkni laga. Stjórnarskrá. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Björn Sveinbjörns-son, Benedikt Sigurjónsson, Logi Einarsson og Sigurgeir Jónsson og Halldór Þorbjörnsson yfirsakadómari.

Valtýr Guðmundsson, settur borgarfégeti í Reykjavík, hefur kveðið upp hinn áfrýjaða úrskurð.

Aðaláfrýjandi áfrýjaði máli þessu með stefnu 31. júlí 1979. Krefst hann þess, að hinum áfrýjaða úrskurði verði hrundið og synjað verði um framgang hins umbeðna lögtaks. Þá krefst hann málskostnaðar bæði í héraði og fyrir Hæstarétti.

Gagnáfrýjandi áfrýjaði málinu með stefnu 8. ágúst 1979. Krefst hann staðfestingar hins áfrýjaða úrskurðar og málskostnaðar úr hendi aðaláfrýjanda bæði í héraði og fyrir Hæstarétti.

Í máli þessu er í fyrsta lagi krafist lögtaks til tryggingar skyldusparnaði, sem lagður var á aðaláfrýjanda 1978 samkvæmt heimild í 1.—4. gr. laga nr. 77/1977, að fjárhæð 694.000 krónur. Þá er í öðru lagi krafist lögtaks til tryggingar eignarskattsauka, sérstökum tekjuskatti og sérstökum atvinnurekstrarskatti, sem lagður var á aðaláfrýjanda 1978 samkvæmt heimild í IV. kafla bráðabirgðalaga nr. 96/1978, sbr. IV. kafla laga nr. 121/1978, samtals að fjárhæð 692.372 krónur. Verður fjallað um hvorn þátt fyrir sig.

I.

Aðaláfrýjandi byggir kröfur sínar að því er þennan þátt varðar á því, að innheimta skyldusparnaðar samkvæmt lögum nr. 77/1977 sé ólögleg. Ákvæði laganna, er hér skiptir máli, brjóti í bága við ákvæði og meginreglur 40., 41., 42. gr. og 67. gr. stjórnarskrárinnar nr. 33/1944. Þá sé með skattheimtu þessari brotið gegn því réttaröryggi, sem borgurum ríkisins beri að njóta.

Skyldusparnaður sá, sem hér er um fjallað, var reiknaður sem hundraðshluti af skattgjaldstekjum manna árið 1977. Hann skal bundinn á reikningi hjá ríkissjóði til 1. febrúar 1984 án vaxta, en verðbæst í hlutfalli við hækkanir þær, sem verða kunna á vísitölu framfærslukostnaðar, sbr. 2. gr. laganna. Skyldusparnaðurinn var ekki frádráttarbær til tekjuskatts, en með höfuðstól og verðbætur skal fara, að því er skatta varðaði, á sama hátt og sparifé. Þessari aðferð um fjárheimtu til hins opinbera hefur nokkuð verið beitt, sbr.

VII. kafla laga nr. 11/1975, III. kafla laga nr. 20/1976 og IV. kafla laga nr. 3/1978.

Lög nr. 77 31. desember 1977 eru sett á stjórnskipulegan hátt. Þau voru birt þann dag, er þau voru sett. Ekki verður á það fallist, að þau brjóti á nokkurn hátt gegn meginreglum eða ákvæðum 40., 41. og 42. gr. eða 77. gr. stjórnarskrárinnar nr. 33/1944. Ekki verður heldur á það fallist, að þau skerði eign manna á þann hátt, að varði við ákvæði 67. gr. stjórnarskrárinnar. Fjárhæð skyldusparnaðar þessa er miðuð við skattgjaldstekjur og byggist því á fjárhagslegum álagningargrundvelli. Lög þau, sem gjaldheimta þessi byggist á, voru að visu sett síðasta dag ársins 1977. Framtal tekna ársins 1977 fór eigi fram lögum samkvæmt fyrr en á fyrri hluta ársins 1978, og álagning skatta á þær tekjur fór eigi fram fyrr en á miðju því ári. Með hliðsjón af langri venju um setningu skattalaga hér á landi verður það eigi talið skerða svo mjög réttaröryggi manna, að ógildi álagningarinnar varði, þótt ákvæði um skyldusparnað þennan hafi verið sett, þegar allra tekna ársins 1977 hafði raunverulega verið aflað.

Samkvæmt þessu verða fyrrgreindar málsástæður áfrýjanda ekki til greina teknar. Þar sem gjald það, sem hér er um fjallað, nýtur lögtaksréttar samkvæmt 1. tl. 1. gr. laga nr. 29/1884, ber að staðfesta hinn áfrýjaða úrskurð að því er þennan þátt varðar.

II.

Kröfur sínar í þessum þætti málsins byggir aðaláfrýjandi einnig á því, að skattheimta þessi sé ólögleg. Þau ákvæði laga, sem hún byggist á, brjóti í bága við ákvæði og meginreglur 40., 41., 42. gr. og 67. gr. stjórnarskrárinnar. Með lögum þessum sé brotið gegn réttaröryggi borgaranna. Þá hafi skattskrá ársins 1978 verið lögð fram, áður en lög þessi voru sett, og menn því mátt treysta því, að um frekari skattlagningu yrði ekki að ræða á því ári, að minnsta kosti skatta lagða á tekjur ársins 1977 og eign í lok þess árs. Þá hefur

aðaláfrýjandi talið, að álagningaraðferð sú, sem beitt var við álagningu skatts þessa, eigi ekki stoð í lögum.

Bráðabirgðalög nr. 96/1978 voru sett 8. september það ár og birt sama dag. Bráðabirgðalögin voru lögð fyrir Alþingi og samþykkt þar með nokkrum breytingum. Voru þau síðan gefin út sem lög nr. 121/1978.

Eignarskattsauki sá, sem á var lagður samkvæmt 8. gr. laga nr. 96/1978, er ákveðinn sem hundraðshluti af eignarskatti manna álögðum á árinu 1978 og miðast við skattskylda eign gjaldþegns 31. desember 1977. Tekjuskattur sá, sem á var lagður samkvæmt 9. gr. laga þessara, er ákveðinn sem hundraðshluti af skattgjaldstekjum ársins 1977. Hinn sérstaki tekjuskattur á atvinnurekstur samkvæmt 10. gr. laganna var ákveðinn hundraðshluti af tekjum þeirra, sem atvinnurekstur stunduðu eða sjálfstæða starfsemi á árinu 1977, ákvörðuðum á þann hátt, sem í greininni segir.

Bráðabirgðalög nr. 96/1978 eru sett á stjórnskipulegan hátt. Ekki verður talið, að þau ákvæði laganna, sem hér koma til álita og lýst er hér að framan, brjóti gegn ákvæðum 40., 41. og 42. gr. eða 77. gr. stjórnarskrárinnar. Þá skerða þau eigi svo eign manns, að þau verði talin brjóta í bága við ákvæði 67. gr. stjórnarskrárinnar.

Eins og áður greinir, miðast skattheimta þessi við tekjur manna á árinu 1977 og eignir í lok þess árs. Þegar lög þessi voru sett, var lokið hinni almennu álagningu tekjuskatts og eignarskatts samkvæmt lögum nr. 68/1971 og síðari breytingum á þeim lögum, en skattskrá í Reykjavík 1978 var lögð fram 27. júlí 1978 og skattþegnum sendar skattkröfur um sama leyti. Í íslenskum stjórnskipunarlögum eru ekki ákvæði, sem beint banna afturvirkni laga. Það leiðir af eðli máls, að lög hljóta oft að vera afturvirk, og könnun á íslenskum skattalögum sýnir, að allalgengt er, að skattalög séu afturvirk. Leiðir þetta að nokkru af þeirri skipan mála hér á landi, að skattar eru greiddir eftir á, miðað við tekjur ársins á undan og eign í lok þess árs. Þegar þetta er virt, verður ekki talið, að þau ákvæði bráðabirgðalaga nr. 96/1978, shr. lög nr. 121/1978, sem hér er um fjallað, séu ógild af þessum sökum.

Umrædd skattálagning var lögboðin, eftir að hin almenna skattskrá fyrir árið 1978 hafði verið lögð fram og gjaldþegn- um sendar skattkröfur. Þótt slík vinnubrögð af löggjafar- valdsins hálfu verði að teljast mjög varhugaverð, þykir ekki alveg næg ástæða til að telja þetta varða ógildi lagaákvæða þeirra, sem hér skipta máli.

Við ákvörðun skatta áfrýjanda samkvæmt bráðabirgða- lögum nr. 96/1978 beitti skattstjórinn í Reykjavík aðferð þeirri, sem fram kemur í ákvæðum reglugerðar nr. 334/1978, þannig, að hann dró frá tekjum áfrýjanda af atvinnurekstri áætluð eigin laun, en bætti jafnhárri upphæð við persónu- legar tekjur hans. Áfrýjandi hefur talið, að þessi aðferð hafi ekki stoð í lögum.

Þar sem reikningsaðferð þessi hafði engin áhrif á fjárhæð skatta áfrýjanda, verða andmæli gegn henni þegar af þeirri ástæðu ekki tekin til greina.

Samkvæmt því, sem rakið er hér að framan, ber að stað- festa niðurstöðu hins áfrýjaða úrskurðar, en rétt þykir, að málskostnaður fyrir Hæstarétti falli niður.

D ó m s o r ð :

Hinn áfrýjaði úrskurður á að vera óraskaður.

Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður.

S é r a t k v æ ð i

**Loga Einarssonar hæstaréttardómara og
Halldórs Þorbjörnssonar yfirsakadómara.**

Við erum sammála dómsatkvæði hæstaréttardómaranna Björns Sveinbjörnssonar og Benedikts Sigurjónssonar að því er skyldusparnað varðar, Í í greindu dómsatkvæði.

Í dómsatkvæði því, er að framan getur, greinir frá setningu bráðabirgðalaga nr. 96/1978, að Alþingi hafi samþykkt þau og þau síðan verið gefin út sem lög nr. 121/1978. Í atkvæð- inu greinir einnig frá, hvernig hagað var álagningu eignar- skattsauka samkvæmt 8. gr. laga nr. 96/1978, sérstaks tekju- skatts samkvæmt 9. gr. og sérstaks skatts á tekjur af atvinnu-

rekstri eða sjálfstæðri starfsemi skattþegna samkvæmt 10. gr. laganna.

Þegar bráðabirgðalög nr. 96/1978 voru sett, var í Reykjavík lokið álagningu skatta og annarra opinberra gjalda samkvæmt þágildandi lögum, skattskrá hafði verið lögð fram, 27. júlí 1978, og skattþegnum sendar skattkröfur (gjaldheimtuseðlar). Í framangreindum ákvæðum nefndra bráðabirgðalaga, sbr. sömu greinar laga nr. 121/1978, voru ákveðnar frekari álögur á skattþegna en lög þau heimiluðu, er eftir var farið við álagningu skatta fyrir útgáfu bráðabirgðalaganna. Nefndum greinum þeirra, 8., 9. og 10. gr., var því ætlað að hafa afturvirk áhrif.

Íslensk stjórnskipunarlæg hafa ekki að geyma nein ákvæði, er berum orðum banna afturvirkni laga, en dæmi þess er að finna í almennum lögum, sbr. 2. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940.

Í 1. málslíð 40. gr. stjórnarskrár lýðveldisins Íslands nr. 33 17. júní 1944 segir, að engan skatt megi á leggja né breyta nema með lögum. Er ákvæði þetta sett borgurum til öryggis og verndar og miðar að því, að stjórnvöld geti ekki á ein-dæmi sitt íþyngt þeim með skattaálögum að eigin geðþótta. Ákvæði 40. gr. stjórnarskrárinnar bannar ekki berum orðum afturvirkni skattalaga, svo sem að framan getur, enda mjög algengt, að skattalög verki aftur fyrir sig og hafi komið þannig til framkvæmda, áður en skattskrá hefur verið kynnt og skattkröfur sendar skattþegnum. Það verður þó að telja, að ekki hafi það verið ætlun stjórnarskrárgjafans, að almenni löggjafinn, og því síður forseti lýðveldisins við útgáfu bráðabirgðalaga, gæti ákveðið ótakmarkaða afturvirkni slíkra laga. Ef slíkt væri heimilt, væri réttaröryggi skattþegna stofnað í hættu, t. d. ef menn gætu búist við því jafnvel löngu eftir öflun tekna, sem þegar hefði verið lagður skattur á og hann greiddur, að þurfa að greiða skatt af þeim af nýju. Einhver takmörk hljóta að vera við afturvirkni skattalaga, sem dómstólar verða að ákveða, hver eru. Nú eru skattar hér á landi ekki greiddir samtímis öflun tekna, heldur á næsta ári, eftir að þeirra hefur verið aflað. Koma

þá ýmis tímamörk til álita. Teljum við eðlilegast að miða við lok álagningar og tilkynningu um hana til skattþegna, en eftir það verði ekki að ræða um frekari álagningu á viðkomandi skattstofna.

Með vísun til framanritaðs teljum við, að 8., 9. og 10. gr. bráðabirgðalaga nr. 96/1978 og sömu greinar laga nr. 121/1978 hafi eigi stoð í 40. gr. stjórnarskrár lýðveldisins Íslands nr. 33/1944 samkvæmt grunnrökum hennar.

Ber að svo vöxnu máli að synja lögtaks til tryggingar greiðslu á framangreindum gjöldum, eignarskattsauka, 313.911 krónum, sérstökum tekjuskatti, 286.857 krónum, og sérstökum skatti af atvinnurekstri eða sjálfstæðri starfsemi skattþegna, 91.604 krónum, samtals 692.372 krónum.

Eftir þessum úrslitum teljum við rétt, að málskostnaður í héraði falli niður, en gagnáfrýjandi greiði aðaláfrýjanda málskostnað fyrir Hæstarétti, 400.000 krónur.

S é r a t k v æ ð i

Sigurgeirs Jónssonar hæstaréttardómara.

Eg er sammála atkvæði hæstaréttardómaranna Björns Sveinbjörnssonar og Benedikts Sigurjónssonar um þann þátt málsins, sem varðar álagningu gjalda samkvæmt ákvæðum bráðabirgðalaga nr. 96/1978, sbr. lög nr. 121/1978, að fjárhæð samtals 692.732 krónur, II. töluliður dómsins.

Um þann þátt dómsins (I), sem varðar álagningu skyldusparnaðar samkvæmt ákvæðum 1. gr. laga um skyldusparnað og ráðstafanir í ríkisfjármálum nr. 77/1977, er ég hins vegar ósammála meiri hluta dómenda.

Skattar eru óafturkræf framlög skattborgara til almannaþarfa. Skyldusparnaður sá, sem hér um ræðir, er afturkræfur ásamt lögákveðnum bótum til sparenda vegna verðyrnunar peninga á lánstímabilinu. Ákvæði 1.—4. gr. laga um skyldusparnað og ráðstafanir í ríkisfjármálum nr. 77 31. desember 1977 fjalla því ekki um skattheimtu, og geta ákvæðin því eigi verið sett í skjóli 77. gr. stjórnarskrárinnar nr. 33/1944.

Ég tel, að löggjafinn geti þrátt fyrir ákvæði 67. gr. stjórnarskrárinnar hlutast til um, að landsmenn leggi til hliðar af aflafé sínu eða öðrum reiðufjármunum, sem þeim áskotnast, til geymslu og ávöxtunar undir handarjaðri ríkisvaldsins, ef fullnægt er skilyrðum um raunverulega endurgreiðslu fjármuna og sparendum er skilið eftir nauðsynlegt fé til skattgreiðslna og lífeyris, þ. m. t. til nauðsynlegrar persónulegrar fjárfestingar.

Í lögum nr. 77/1977 er tekjuskattsskyldum mönnum gert að skyldu að leggja til hliðar fé til varðveislu í ríkissjóði. Er þetta nefnt skyldusparnaður í lögnum. Kemur þá til álita merking orðsins skyldusparnaður. Hagfræðin skilgreinir sparnað einstaklinga sem mismun tekna og samtíma neyslu, þ. m. t. skattgreiðslur. Skyldusparnaður er sparnaður, sem komið er til leiðar með lagaskyldu eða hliðstæðri löglegri samningskvöð. Sparnaði verður því samkvæmt hagfræðilegri skilgreiningu því aðeins við komið, að um tekjur sé að ræða og að þeim eða hluta þeirra sé ráðstafað til sparnaðar, þegar þær koma til greiðslu. Tekjur, sem búið er að eyða eða búið er að spara, geta ekki verið andlag sparnaðar. Framangreind ákvæði laga nr. 77/1977 leggja mönnum þá skyldu á herðar að spara á árinu 1978 ákveðinn hundraðshluta af tekjum fyrra árs, án tillits til þess, hvort þeir hafi nokkrar tekjur á sparnaðarárinu. Útborguðum tekjum ársins 1977 er á árinu 1978 annað hvort búið að eyða eða menn hafa sparað þær og bætt þeim við eignir sínar. Lögbundin ráðstöfun þegar sparaðra tekna er því ekki sparnaður, heldur þvinguð eignatilfærsla, sem líkleg er til þess að valda þolendum tjóni vegna nauðsynjar á skyndilegum breytingum fastafjármuna í reiðufé, auk þess tjóns, sem leiðir af lögskipuðu arðleysi fjármunanna.

Slík íhlutun ríkisvalds um eignir manna utan skattlagningar og því án stoðar í 77. gr. stjórnarskrárinnar samrýmist ekki ákvæðum 67. gr. hennar.

Samkvæmt því, sem rakið hefur verið hér að framan, tel ég, að synja beri um framgang lögtaks hjá gerðarþola fyrir álögðum skyldusparnaði 1978, kr. 694.000.

Eftir þessum málsúrslitum og málsatvikum að öðru leyti tel ég rétt, að málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti falli niður.

Úrskurður fógætaréttar Reykjavíkur 3. júlí 1979.

Mál þetta kom hér fyrst til kasta réttarins hinn 27. apríl sl. og tekið til úrskurðar hinn 29. júní sl. að loknum munnlegum málflutningi.

Með bréfi sínu, dags. hinn 15. nóv. 1978, tilkynnti gerðarþoli gerðarbeiðanda, að hann féllist ekki á réttmæti álagningar gjalda á sig eftir ákvæðum IV. kafla bráðabirgðalaga frá 8. sept. 1978, nr. 96, að fjárhæð kr. 692.372 og mundi halda að sér höndum um greiðslur og halda uppi vörnum, ef lögtaks yrði beiðst. Með bréfi sínu, dags. hinn 17. nóv. 1978, tilkynnti gerðarþoli síðan gerðarbeiðanda, að hann mótmælti einnig álagningu skyldusparnaðar, kr. 694.000, skv. lögum þar um frá 31. des. 1977 og mundi halda uppi vörnum í lögtaksmáli, ef til kæmi. Rekstur málsins hófst síðan hér fyrir réttinum með framlagningu greinargerðar gerðarbeiðanda og fleiri skjala hinn 27. apríl sl.

Réttarkröfur gerðarbeiðanda eru þær, að lögtak verði heimilað til tryggingar greiðslu kr. 1.386.372 ásamt dráttarvöxtum og málskostnaði úr hendi gerðarþola að mati réttarins. Með samþykki umboðsmanns gerðarþola breytti gerðarbeiðandi kröfugerð sinni þannig við munnlegan flutning málsins, að dráttarvextir af lögtakskröfunni reiknuðust 4% á mánuði, talið frá 1. júní sl. til greiðsludags.

Réttarkröfur gerðarþola eru þær, að synjað verði um framgang lögtaksgerðar og honum úrskurðaður málskostnaður úr hendi gerðarbeiðanda að mati réttarins.

Samkvæmt skjölum málsins er aðdragandi þess í stórum dráttum sá til viðbótar því, sem að framan greinir, að með lögum frá 31. des. 1977, nr. 77, var mönnum gert skylt að leggja til hliðar fé til varðveislu í ríkissjóði, þ. e. 10% af skattgjaldstekjum ársins 1977 að fráðreginni fastri fjárhæð, sem er svo breytileg eftir högum manna. Samkvæmt skattframtali gerðarþola árið 1978 var síðan við reglulega álagningu skatta lagður á hann skyldusparnaður að fjárhæð kr. 694.000.

Með bráðabirgðalögum nr. 96/1978, IV. kafla, sem sett voru hinn 8. september það ár, voru lögteknir viðbótarskattar á tekjur og eign skv. skattframtali 1978. Hér er um að tefla eignar-

skattsauka, sérstakan tekjuskatt og sérstakan skatt á tekjur af atvinnurekstri. Álagning hinna nýju skatta á gerðarþola sundurgreinist þannig:

1. Eignarskattsauki	kr. 313.911
2. Sérstakur tekjuskattur	— 286.857
3. Sérstakur skattur af atvinnurekstri	— 91.604

Alls kr. 692.372

Hinn 8. sept. sl. kærði gerðarþoli álagningu skyldusparnaðarins til skattstjórans í Reykjavík og ber þar fyrir sig ákvæði stjórnarskrárinnar um, að lög skuli aldrei virka aftur fyrir sig í tíma, eins og það er orðað (rskj. nr. 17).

Með bréfi hinn 2. nóv. sl. kærir gerðarþoli síðan álagningu nýju skattanna skv. IV. kafla bráðabirgðalaganna og ber þar fyrir sig meginreglu 67. gr. stjórnarskrárinnar.

Með úrskurðum, dags. hinn 15. nóv. og 5. des. sl. (rskj. nr. 16 og 18), hafnar svo skattstjóri kærum gerðarþola að öllu leyti, þ. e. lætur álagninguna vera óbreytta.

Með bréfi, dags. hinn 5. des. sl., kærir gerðarþoli mál sín áfram til ríkisskattaneftndar. Úrskurður hefur ekki verið felldur enn, og virðist ríkisskattstjóri hafa tekið þá afstöðu til kærumála gerðarþola, að nefndina bresti heimild til úrskurðar slíks ágreiningsefnis, og því beri að vísa málum þessum frá nefndinni. Ætlunin var að hinkra með mál þetta, þar til úrskurður ríkisskattaneftndar lægi fyrir, en nú hefur komið fram bæði í málflutningi og frá formanni nefndarinnar, að hún veigri sér við því að kveða úrskurðinn upp.

Í málflutningi hefur gerðarbeiðandi lagt áherslu á það, að lögin nr. 77/1977, sem sett voru hinn 31. des. í lok tekjuársins, en áður en menn skiluðu skattframtölum sínum, hafi ekki virkað meira aftur fyrir sig en algengt sé um skattalög hér á landi. Á skyldusparnaðinn reiknist að vísu ekki vextir, en aftur á móti verðbætur skv. framfærsluvísitölu.

Ástæðan til útgáfu laganna hafi verið mjög hækkandi ríkisútgjöld. Afturvirkni laganna sé ekki meiri en algengt er með slík lög hér á landi.

Varðandi bráðabirgðalögin nr. 96, frá 8. sept. 1978, eða IV. kafla þeirra, hefur gerðarbeiðandi haldið því fram, að þau séu sett með stjórnskipulegum hætti og gild réttarheimild sem tekjuöflunarlög á fjárhagslega erfiðum tímum þjóðarbúsins. Skattar þessir séu nýir af nálinni, lagðir á eign og tekjur ársins 1977.

Um afturvirkni laganna heldur gerðarbeiðandi því fram, að það hafi lengi tíðkast í íslenskum rétti að setja íþyngjandi, afturvirk skattalög, enda væri löggjafinn illa settur, þegar nauðsyn er brýn vegna aðsteðjandi fjárhagsörðugleika, að geta ekki neytt slíkra úrræða til stjórnunar þjóðarþúinu. Samkvæmt þessu séu lögin gild réttarheimild til álagningar skatta þessara og því á engan hátt andstæð stjórnarskránni, eins og gerðarþoli haldi fast fram.

Gerðarþoli hefur hins vegar haldið því fram sem meginástæðu, að hvor tveggja hinna umdeildu laga fari út fyrir heimildir stjórnarskrárinnar, og vitnað í því sambandi til 40., 41. og 42. gr. stjórnarskrárinnar og þó einkum 67. gr. hennar. Með IV. kafla laga nr. 96/1978 sé brotið gegn réttaröryggi þegnanna með því að leggja á viðbótarskatta, þegar reglulegri skattálagningu sé lokið og skattskrá lögð fram, þegar bráðabirgðalögin séu sett. Slík viðbótarálagning skatta á sömu skattstofna hljóti að vera andstæð heimildum stjórnarskrárinnar og sé hér því um að ræða hreina eignarupptöku. Enn fremur brjóti nefndur IV. kafli gegn jafnræði skattþegnanna.

Gerðarþoli hefur sérstaklega mótmælt því sem broti á 67. gr. stjórnarskrárinnar, að ríkissjóður borgi enga vexti til skyldusparenda af fé því, sem hann varðveitir skv. fyrrgreindum lögum þar um.

Almennur lögtaksúrskurður var upp kveðinn hinn 16. ágúst sl. og hinn 1. febr. varðandi viðbótarskattana.

Ekki er deilt um hina tölulegu hlið málsins.

Um skyldusparnað gerðarþola, kr. 694.000, er það að segja, að enda þótt lögin nr. 77/1977 séu ekki sett fyrr en síðasta dag tekjuársins og virki þannig aftur fyrir sig (retro active), þá séu þau gild réttarheimild fyrir skattayfirvöld til að gera skattborgurum að leggja til hliðar fé til varðveislu í ríkissjóði skv. hinum almenna mælikvarða laganna, enda þótt spariféð beri ekki vexti, heldur aðeins verðbætur eftir framfærsluvísitölu.

Samkvæmt þessu verður ekki fallist á þá málsástæðu gerðarþola, að hér sé um hreina eignarupptöku að ræða og því andstætt 67. gr. stjórnarskrárinnar. Heimila verður því framgang lögtaksins til tryggingar greiðslu kr. 694.000 í skyldusparnað. Til úrlausnar því, hvort sú meginmálsástæða gerðarþola fái staðist, að IV. kafli laga nr. 96/1978, sem út voru gefin hinn 8. september, sé ógildur í heild til álagningar viðbótarskatta þeirra, sem að framan eru raktir, vegna eignarréttarákvæðis 67. gr. stjórnar-

skrárinnar, ber að hafa í huga, hvernig efnahagslífi þjóðarinnar var háttað um þessar mundir og hver tilgangur lagasetningarinnar hafi verið. Í fáum orðum var ástandið slíkt, að mörg fyrirtæki í sjávarútvegi höfðu hótad að stöðva rekstur sinn og önnur þegar framkvæmt stöðvun reksturs og sagt upp starfsfólki, þannig að verulegt atvinnuleysi blasti við meðal þjóðarinnar. Tilgangur IV. kafla laganna virðist ekki vera sá að afla tekna í ríkissjóð í þrengri merkingu, heldur hinn að standa straum af auknum niðurgreiðslum vöruverðs og tekjumissi ríkissjóðs vegna niðurfellingar söluskatts af ýmsum nauðsynjavörum.

Það er ljóst, að IV. kafli umræddra laga verkar aftur fyrir sig (retro active) og er jafnframt eins og flest skattalög íþyngjandi fyrir skattborgarana. En regluleg álagning skatta hafði þegar farið fram, þegar lögin voru sett, og hinir nýju skattar lagðir á sama skattstofn.

Í stjórnskrá lýðveldisins er engin ákvæði að finna, sem banna setningu afturvirkra og jafnframt íþyngjandi skattalaga, enda þótt ljóst sé, að á milli slíks og eignarupptöku kunni munnangshófið að vera mjótt.

Hins vegar er það svo, að löggjafinn hefur talsvert gert af því um hálfrar aldar skeið að setja afturvirk og íþyngjandi skattalög, (sjá rskj. nr. 14), eða allt frá árinu 1932. Og ef til vill má segja með sannni, að öll skattalög séu afturvirk (retrospective), þar eð þau mæli fyrir um álagningu skatta á tekjur og eign fyrirfarandi árs.

Með allt framanskráð í huga verður að telja lögin nr. 96/1978 vera sett með stjórnskipulegum hætti og þrátt fyrir íþyngjandi afturvirkni IV. kafla laganna sé hann ekki andstæður 67. gr. stjórnskrárinnar né öðrum grúdvallarreglum réttarskipunar landsins. Né verður talið, að mælikvarði þessara skattreglna sé svo vaxinn, að hann mismuni skattgreiðendum. Hitt virðist ljóst, að þeir einir, sem gjaldþolið hafa og mest bera úr bótum, geti borið umtalsverða skatta eftir þessum skattreglum.

Samkvæmt þessu verður umræddri skattlagningu ekki jafnað til eignarupptöku og kröfur gerðarþola því ekki teknar til greina.

Samkvæmt þessu ber að heimila framgang hins umbeðna lög-taks á ábyrgð gerðarbeiðanda til tryggingar greiðslu alls kr. 1.386.372.

Með allar staðreyndir og gang málsins í huga þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

Ályktarorð:

Hið umbeðna lögtak má fram fara á ábyrgð gerðarbeiðanda.
Málkostnaður fellur niður.

Þriðjudaginn 4. nóvember 1980.

Nr. 32/1980. **Ákærvaldið**

(Þórður Björnsson ríkissaksóknari)

gegn

Boga Brynjar Jónssyni

(Hilmar Ingimundarson hrl.).

Hylming.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómarnir Björn Sveinbjörnsson, Logi Einarsson, Sigurgeir Jónsson og Þór Vilhjálmsson og Þorsteinn Thorarensen, settur hæstaréttardómari.

Máli þessu er aðeins áfrýjað að því er varðar ákærða Boga Brynjar Jónsson.

Fyrir Hæstarétt hefur verið lagt bréf frá fangelsinu í Síðumúla 28 til ríkissaksóknara, dagsett 3. nóvember 1980. Þar segir svo:

„Samkvæmt samtali yðar, hr. ríkissaksóknari, sendi ég yður hér með umbeðnar upplýsingar varðandi Boga Brynjar Jónsson N.nr. 1372-7120. F. 13.03.1943.

Bogi er bókaður í skrám fangelsisins að Síðumúla 28, inn settur þ. 20.09.'78 kl. 14:00.

Látinn laus 21.09.'78 kl. 13:50.

Hann er handtekinn sama dag aftur þ. 21.09.'78 og bókaður inn kl. 18:40.

Úrskurðaður af sakadómi Reykjavíkur þ. 22.09.'78 til 04.10.'78. Gæsluvarðhald upphafið þ. 25.09.'78 og látinn laus kl. 11:55“.